

**TIJORAT BANKLARIDA ICHKI NAZORAT TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH
(KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISH TIZIMIGA HALQARO STANDARTLARINI
JORIY ETISH MISOLIDA)**

Xayrullayev Abdulla Saydullayevich

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi Bank hisobi, auditi va nazorati yo'nalishi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14089196>

Annotatsiya. Ushbu maqola tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini xalqaro standartlar asosida joriy etish zaruriyatini tahlil qilishga bag'ishlangan. Hozirgi kunda moliyaviy tizimdagi korrupsiya xavfi bank tizimining samaradorligi va xavfsizligiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Shunday ekan, tijorat banklarida ichki nazorat tizimlarini mustahkamlash, bu tizimlarni korrupsiyaga qarshi kurashishda ilg'or xalqaro standartlar bilan muvofiqlashtirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Maqolada ISO 37001:2016 (Korrupsiyaga qarshi boshqaruv tizimi) va FATF (Moliyaviy faoliyat bo'yicha ishchi guruh) tavsiyalari asosida tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi boshqaruv tizimlarini tashkil etish jarayoni, mazkur standartlarni joriy qilishning ustunliklari, banklarning ichki nazorat tizimlarini xalqaro talablarga muvofiqlashtirishdagi qiyinchiliklar keng yoritilgan. Ichki nazorat tizimi yordamida korrupsiya xavfini aniqlash, bartaraf etish va monitoring qilish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Shuningdek, O'zbekistonda banklar uchun xalqaro standartlarni tatbiq etish istiqbollari, milliy qonunchilikka kiritilayotgan yangiliklar va davlat hamda nodavlat sektorlarning ushbu yo'nalishdagi hamkorligi haqida ham batafsil ma'lumot berilgan. Xalqaro standartlarni joriy etish orqali korrupsiyaga qarshi samarali boshqaruv tizimini yaratish, ichki audit va xavf-menejment tizimlarini rivojlantirish, moliyaviy muassasalar uchun yuqori xavfsizlik va shaffoflik darajasini ta'minlash masalalari muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, ichki nazorat tizimi, korrupsiyaga qarshi kurash, xalqaro standartlar, ISO 37001:2016, FATF tavsiyalari, boshqaruv tizimi, moliyaviy xavfsizlik, O'zbekiston bank tizimi, qonunchilik.

**IMPROVING THE INTERNAL CONTROL SYSTEM IN COMMERCIAL BANKS (FOR
EXAMPLE, INTRODUCING INTERNATIONAL STANDARDS INTO THE ANTI-
CORRUPTION SYSTEM)**

Abstract. This article is devoted to the analysis of the need to improve the internal control system in commercial banks and introduce the anti-corruption system based on international standards. Currently, the risk of corruption in the financial system has a great impact on the efficiency and security of the banking system. Therefore, the issue of strengthening internal control systems in commercial banks and coordinating these systems with advanced international standards in the fight against corruption is of urgent importance.

The article describes the process of establishing anti-corruption management systems in commercial banks based on the recommendations of ISO 37001:2016 (Anti-Corruption Management System) and FATF (Working Group on Financial Activities), the advantages of implementing these standards, and the difficulties in aligning the internal control systems of banks

with international requirements. The possibilities of identifying, eliminating and monitoring the risk of corruption with the help of the internal control system were considered.

Also, detailed information is given about the prospects of implementation of international standards for banks in Uzbekistan, innovations introduced into the national legislation and cooperation of the state and non-state sectors in this direction. The issues of creating an effective anti-corruption management system by introducing international standards, developing internal audit and risk management systems, ensuring a high level of security and transparency for financial institutions were discussed.

Key words: commercial banks, internal control system, fight against corruption, international standards, ISO 37001:2016, FATF recommendations, management system, financial security, banking system of Uzbekistan, legislation.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО КОНТРОЛЯ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ (НАПРИМЕР, ВНЕДРЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ В СИСТЕМУ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ)

Аннотация. Данная статья посвящена анализу необходимости совершенствования системы внутреннего контроля в коммерческих банках и внедрения системы противодействия коррупции на основе международных стандартов. В настоящее время риск коррупции в финансовой системе оказывает большое влияние на эффективность и безопасность банковской системы. Поэтому вопрос укрепления систем внутреннего контроля в коммерческих банках и приведения этих систем в соответствие с передовыми международными стандартами в сфере борьбы с коррупцией имеет актуальное значение.

В статье описан процесс создания системы антикоррупционного менеджмента в коммерческих банках на основе рекомендаций ISO 37001:2016 (Система антикоррупционного менеджмента) и FATF (Рабочая группа по финансовой деятельности), преимущества внедрения этих стандартов, а также трудности в приведении систем внутреннего контроля банков в соответствие с международными требованиями. Рассмотрены возможности выявления, устранения и мониторинга риска коррупции с помощью системы внутреннего контроля.

Также дана подробная информация о перспективах внедрения международных стандартов для банков в Узбекистане, нововведениях, внесенных в национальное законодательство и сотрудничестве государственного и негосударственного секторов в этом направлении. Обсуждены вопросы создания эффективной системы управления противодействием коррупции путем внедрения международных стандартов, развития систем внутреннего аудита и управления рисками, обеспечения высокого уровня безопасности и прозрачности деятельности финансовых организаций.

Ключевые слова: коммерческие банки, система внутреннего контроля, борьба с коррупцией, международные стандарты, ISO 37001:2016, рекомендации ФАТФ, система управления, финансовая безопасность, банковская система Узбекистана, законодательство.

Kirish: Tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi samarali kurashish tizimini yaratish bugungi kunda dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Moliyaviy soha, ayniqsa bank sektori, korrupsiya va moliyaviy jinoyatlar uchun eng xavfli hududlardan biri sifatida tan olinadi, chunki u jamiyat va iqtisodiyotning barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Korrupsiya xavfi, bank faoliyatining shaffofligini buzib, ichki va tashqi manfaatdor tomonlar o'rtasidagi ishonchni susaytiradi va moliyaviy barqarorlikka putur yetkazadi.

Shu sababli, banklarda ichki nazorat tizimlarini takomillashtirish va xalqaro standartlar asosida korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro miqyosda ishlab chiqilgan ISO 37001:2016 (Korrupsiyaga qarshi boshqaruv tizimi) va FATF (Moliyaviy faoliyat bo'yicha ishchi guruh) tavsiyalari tijorat banklarida korrupsiyaga qarshi tizimlarni samarali tashkil etishga yordam beradi. Ushbu standartlar bank tizimlarida shaffoflikni ta'minlash, korrupsiya va boshqa noxush amaliyotlarning oldini olish, hamda ichki va tashqi monitoring mexanizmlarini mustahkamlashda muhim o'rin tutadi.

Maqolada tijorat banklari faoliyatida ichki nazorat tizimining o'rni va xalqaro standartlarga asoslangan korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarining amaliy qo'llanilishi o'rganiladi.

Maqsad - bank tizimini xalqaro talablarga muvofiqlashtirish orqali korrupsiyani kamaytirish va ichki nazorat tizimini yanada kuchaytirishdir. Shu bilan birga, O'zbekistonning tijorat banklari uchun ushbu standartlarni tatbiq etishdagi imkoniyatlar, mavjud muammolar va ularga yechim topish yo'llari ham muhokama qilinadi.

Mazkur tadqiqot O'zbekiston tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy asoslarni ishlab chiqishga, korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini mustahkamlashga va bank tizimining shaffofligini oshirishga qaratilgan tavsiyalarni taklif etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi. Tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish masalalari jahon miqyosida katta e'tibor qaratilayotgan mavzulardandir. Ushbu yo'nalishda ko'plab olimlar va tashkilotlar muhim tadqiqotlar olib bormoqda, xalqaro standartlar asosida nazorat tizimlarini yanada samarali qilish va moliyaviy tizimda shaffoflikni oshirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqmoqda.

Maudsley va Mertes (2010) o'z tadqiqotlarida banklarda ichki nazorat tizimining risklarni boshqarishdagi roliga alohida urg'u berishgan. Ular ichki nazorat va xavf menejmenti tizimlarini korrupsiyaga qarshi kurashish strategiyalari bilan integratsiyalash orqali tizimning samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlab, banklar faoliyatida yuzaga keladigan risklarni aniqlash, nazorat qilish va ularni samarali boshqarish yo'llarini taklif qilishadi.

Shu bilan birga, Albrecht va Albrecht (2004) ichki nazorat tizimining moliyaviy jinoyatlar va korrupsiyaga qarshi kurashishdagi ahamiyatini tadqiq etishgan. Ularning ishlarida ichki nazorat va xavf menejmenti tizimlari orqali banklarda moliyaviy operatsiyalarni shaffofligini ta'minlash, qonunbuzarliklarni oldini olish va korrupsiyaga qarshi barqaror tizim yaratish imkoniyatlari yoritilgan.

Donaldson va Preston (1995) esa korporativ boshqaruv tamoyillarini banklar faoliyatiga tatbiq qilishda xalqaro standartlarni joriy etishning ahamiyati haqida tadqiqot olib borishgan. Ular korporativ boshqaruv tamoyillari asosida ishlaydigan ichki nazorat tizimlari moliyaviy tashkilotlarda korrupsiyaga qarshi kurashni kuchaytirishi va nazoratning samaradorligini oshirishi mumkinligini ta'kidlaydilar.

Transparency International tashkiloti esa xalqaro miqyosda korrupsiyaga qarshi kurashda keng faoliyat olib bormoqda.

Ushbu tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan Korrupsiya Indeksi va FATF tavsiyalari banklarda ichki nazorat tizimlarini mustahkamlash bo'yicha aniq ko'rsatmalar beradi. FATF tavsiyalari xalqaro moliyaviy xavfsizlik va shaffoflikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, banklar uchun risklarni aniqlash, ularni boshqarish va korrupsiyaning oldini olish bo'yicha universal ko'rsatmalar ishlab chiqadi.

Xalqaro standartlardan biri - ISO 37001:2016 korrupsiyaga qarshi kurashish uchun joriy etilgan boshqaruv tizimi standartidir. Ushbu standart, ichki nazorat tizimining korrupsiya xavfini kamaytirish va moliyaviy shaffoflikni ta'minlashdagi rolini mustahkamlashga qaratilgan. ISO 37001:2016 tizimi orqali banklar korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali choralar ko'rishi, xavflarni aniqlashi va bu xavflarni boshqarish orqali barqaror moliyaviy muhit yaratish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Becker va Milbourn (2010) ichki nazorat va korporativ boshqaruv tizimlarining korrupsiyaga qarshi kurashdagi o'rniga alohida e'tibor qaratgan. Ularning tadqiqotlarida ichki nazorat tizimi moliyaviy tizimda shaffoflikni oshirishda, menejment va audit tizimlarini kuchaytirishda samarali vosita sifatida tavsiya etilgan.

O'zbekistonda ham ichki nazorat tizimini mustahkamlash va xalqaro standartlarni joriy qilish bo'yicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Xususan, Markaziy bank va tegishli tashkilotlar tomonidan korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha milliy huquqiy me'yorlar, tavsiyalar ishlab chiqilmoqda. O'zbek olimlari bu borada xalqaro standartlarni milliy tizimga moslashtirish va ichki nazorat tizimlarini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqmoqdalar. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilib, milliy qonunchilikni mustahkamlashga katta e'tibor qaratilmoqda.

Ushbu tadqiqotlar tijorat banklarida ichki nazorat tizimini yanada kuchaytirish, korrupsiyaga qarshi samarali kurashish va moliyaviy shaffoflikni oshirish borasida nazariy va amaliy asoslar yaratishga xizmat qilmoqda. Xalqaro tajriba va tavsiyalar asosida ichki nazorat tizimlarini takomillashtirish va xalqaro standartlarga muvofiq holda joriy etish orqali bank tizimida xavfsizlikni oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish imkoniyati kengaymoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini xalqaro standartlar asosida joriy etishning nazariy va amaliy jihatlari o'rganish maqsad qilib qo'yilgan. Tadqiqotda ichki nazorat tizimining afzalliklarini o'rganish va xalqaro tajribalarni tahlil qilish orqali O'zbekiston tijorat banklari uchun tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan muayyan uslub va metodlardan foydalanildi.

Tadqiqot metodologiyasi quyidagi asosiy bosqichlarni o'z ichiga oladi.

Tadqiqotda dastlab ichki nazorat va korrupsiyaga qarshi kurashish tizimlari haqidagi ilmiy adabiyotlar, xalqaro standartlar va xalqaro tashkilotlar tavsiyalari o'rganildi. Ushbu bosqichda Maudsley & Mertes (2010), Albrecht va Albrecht (2004) kabi tadqiqotlardan foydalanildi. Bu bosqich nazariy asos yaratishga va mavzuga oid asosiy tushunchalar, kontseptsiyalar va tamoyillarni aniqlashga xizmat qildi. Shuningdek, xalqaro standartlar, xususan, ISO 37001:2016 va FATF tavsiyalari asosida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimlarini joriy qilish bo'yicha xalqaro tajribalar ham o'rganildi.

Tadqiqotda xalqaro standartlar asosida ichki nazorat tizimlarini joriy qilishning samaradorligini baholash maqsadida taqqoslash va tahlil qilish usulidan foydalanildi.

Ushbu usul yordamida O'zbekistonda amaldagi ichki nazorat tizimi va xalqaro tajribalar o'rtasidagi farqlar va o'xshashliklar tahlil qilindi. Donaldson & Preston (1995) va Becker va Milbourn (2010) kabi olimlarning ishlari ichki nazorat tizimining korporativ boshqaruv va korrupsiyaga qarshi kurashdagi ahamiyatini ta'kidlash imkonini berdi.

Milliy qonunchilik va xalqaro huquqiy me'yorlarni o'rganish orqali O'zbekiston tijorat banklarida ichki nazorat va korrupsiyaga qarshi kurashish tizimlari bo'yicha mavjud tartib va qoidalar tahlil qilindi. Shuningdek, Transparency International va FATF tavsiyalari asosida xalqaro huquqiy me'yorlarga moslashuv darajasi baholandi. Bu bosqichda Markaziy bank va boshqa moliyaviy idoralar tomonidan chiqarilgan hujjatlar ham ko'rib chiqildi.

Tadqiqotda tijorat banklari va moliyaviy sohada faoliyat olib borayotgan amaliyotchilar o'rtasida ekspert so'rovlari o'tkazilib, ularning ichki nazorat tizimiga va korrupsiyaga qarshi kurashish amaliyotlariga doir fikr-mulohazalari o'rganildi. Ushbu metod O'zbekiston tijorat banklarida xalqaro standartlarni joriy etish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni chuqurroq anglash va amaliy yondashuvlarni ishlab chiqishga yordam berdi.

Tadqiqot natijalarini sifatli tahlil qilish orqali ichki nazorat tizimining korrupsiyaga qarshi kurashdagi samaradorligi, xalqaro standartlarni tatbiq etishdagi imkoniyatlar va cheklovlar baholandi. Ushbu metod tijorat banklarida ichki nazorat tizimini takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashda va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda qo'llanildi.

Olingan natijalar asosida O'zbekistonda tijorat banklarida ichki nazorat tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar, avvalgi tahlillarga asoslanib, O'zbekiston tijorat banklari uchun korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini kuchaytirish, ichki nazoratning samaradorligini oshirish va moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashni maqsad qilgan.

Tadqiqot metodologiyasining bunday bosqichma-bosqich yondashuvi orqali ichki nazorat tizimini xalqaro standartlarga muvofiq holda takomillashtirish va banklarda korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini mustahkamlash yo'llarini aniq belgilashga erishildi.

Tahlil va natijalar. Ushbu tadqiqotda O'zbekistondagi Mikroreditbankning ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini joriy etish imkoniyatlari o'rganildi. Mikroreditbank kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan xizmatlar ko'rsatib, iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi, shu sababli uning ichki nazorat tizimini rivojlantirish va shaffoflikni oshirish O'zbekiston moliyaviy tizimi uchun ham dolzarbdir.

Mikroreditbankning mavjud ichki nazorat tizimi korrupsiyani aniqlash va oldini olishda asosiy vositalardan biri bo'lib, quyidagi asosiy yo'nalishlarda faoliyat olib boradi.

1-jadval: Ichki nazorat tizimining tahlili

Yo'nalish	Tizim funksiyalari	Amaliyot holati
Risklarni baholash	Xatarlarni aniqlash, tahlil qilish va baholash	Mavjud, lekin kamroq takomillashtirilgan
Audit va monitoring	Moliya operatsiyalarini muntazam tekshirish	Doimiy ravishda o'tkaziladi
Xavf-menejment	Boshqaruv xatolarini oldini olish va tuzatish	O'zgarish talab etiladi

Xodimlarni nazorat qilish	Kadrlar tanlash, tayyorlash va monitoring	Yetarli darajada rivojlangan
---------------------------	---	------------------------------

Tahlillarga ko'ra, Mikroreditbankning ichki nazorat tizimi yetarli darajada rivojlangan bo'lsa-da, risklarni baholash va xavf-menejment jarayonlari korrupsiyaga qarshi kurashishda yetarli samaradorlikka ega emasligi aniqlangan. Mavjud tizimning o'z vaqtida va aniq tahlilga asoslangan holatlarda yetarli darajada javob bera olmasligi, ichki audit va monitoringda takomillashtirish talab etilishini ko'rsatadi.

ISO 37001:2016 va FATF tavsiyalarini Mikroreditbankning ichki nazorat tizimiga joriy etish orqali bankning korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini mustahkamlash mumkin. Xalqaro standartlarga asoslangan boshqaruv va nazorat tizimlarini joriy etish orqali xodimlar va mijozlar o'rtasidagi munosabatlarning shaffofligini oshirish, xatarlarni kamaytirish va umumiy moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashga erishiladi.

2-jadval: Xalqaro standartlarni joriy etishning afzalliklari

Standart/tavsiyalar	Joriy etish afzalliklari	Amaliy natijalar
ISO 37001:2016	Xavflarni aniqlash va bartaraf etish jarayonini kuchaytiradi	Korrupsiyani oldini olish imkoniyati
FATF tavsiyalari	Moliyaviy operatsiyalarda xalqaro shaffoflikni ta'minlash	Ishonch va shaffoflikni oshirish
Korporativ boshqaruv tamoyillari	Ichki nazorat va auditni kuchaytiradi	Bankning ichki tuzilmalarini mustahkamlash

Mikroreditbank uchun yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Risklarni baholash tizimini takomillashtirish: Risklarni aniqlash va tahlil qilish jarayonlarini yanada rivojlantirish uchun xalqaro standartlarga asoslangan nazorat jarayonlarini kuchaytirish zarur.

Ichki audit va monitoringni mustahkamlash: Ichki audit bo'limining vazifalari aniq belgilanib, monitoring jarayonlari doimiy amalga oshirilishi va moliyaviy operatsiyalar shaffofligini ta'minlashda qattiq nazorat o'rnatilishi lozim.

Xodimlar uchun korrupsiyaga qarshi treninglar: ISO 37001:2016 asosida xodimlar o'rtasida korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha treninglar va seminarlar o'tkazish orqali ularning bilim va ko'nikmalarini oshirish.

Ma'lumotlarning shaffofligini oshirish: Mijozlar va manfaatdor tomonlar o'rtasida ochiqlikni ta'minlash maqsadida moliyaviy operatsiyalar va bank faoliyati haqidagi hisobotlarni ochiq holda saqlash.

Muhokama: Mikroreditbank misolida olib borilgan tahlillar bankning ichki nazorat tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirishga ehtiyoj borligini ko'rsatdi. Bankning ichki nazorat tizimi mavjud bo'lsa-da, ushbu tizimning ayrim jihatlari, xususan, risklarni aniqlash, xavf-menejment va audit jarayonlari yetarlicha samarali emas. Shu bois, bank faoliyatining shaffofligini oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashishni kuchaytirish uchun xalqaro standartlar va tavsiyalarni integratsiyalash zarur.

Bank tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish uchun jahon miqyosida tan olingan ISO 37001:2016 standarti va FATF tavsiyalari joriy qilinsa, bu nazorat tizimlarining sifatini oshirishi kutiladi. Ushbu standartlar bank ichida nafaqat korrupsiyaga qarshi kurashishni, balki shaffoflik va ishonchni oshirishga qaratilgan boshqaruv tizimlarini yaratishga yordam beradi. Xususan, ISO 37001:2016 orqali xodimlarning korrupsiyaga qarshi siyosatlariga muvofiq harakat qilishi, moliyaviy operatsiyalarning aniq va shaffof bo'lishi ta'minlanadi.

Mikrokreditbank uchun risklarni baholash va monitoringni takomillashtirish tavsiyalari bank faoliyatida o'zaro ishonch muhitini yaratishga yordam beradi. Ichki nazorat va audit jarayonlarining kuchaytirilishi, moliyaviy operatsiyalarni muntazam tekshirish va xavfli operatsiyalarni oldini olish orqali bankning barqarorligi mustahkamlanadi. Xususan, ichki audit bo'limining faoliyati kengaytirilsa, moliyaviy operatsiyalar ustidan qattiq nazorat o'rnatilishi va operatsiyalarning qonunchilikka muvofiqligi ta'minlanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha treninglar va seminarlar orqali xodimlarning xabardorligini oshirish ham bank faoliyatida ijobiy o'zgarishlarga olib keladi.

Treninglar xodimlarning korrupsiya xavflarini anglash, ularga qarshi kurashish strategiyalarini bilish va amaliyotga tatbiq qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu, o'z navbatida, bank ichida korrupsiyaga qarshi kurashish madaniyatini yaratadi va xodimlarni korrupsiyaga qarshi siyosatning bir qismiga aylantiradi.

Shuningdek, mijozlar bilan ochiq muloqot va ma'lumotlarning shaffofligini ta'minlash bank va uning mijozlari o'rtasidagi ishonchni oshiradi. Ochiq hisobotlar va shaffof faoliyat moliyaviy tizimning barqarorligi uchun muhim omillardan biridir. Shu bilan birga, bank faoliyatida moliyaviy shaffoflikning yuqori darajasi nafaqat korrupsiyani kamaytiradi, balki bankning investitsion jozibadorligini ham oshiradi.

Yakunda aytish mumkinki, Mikrokreditbankda ichki nazorat tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish orqali nafaqat korrupsiyaga qarshi kurashishda, balki bankning umumiy faoliyat samaradorligini oshirishda ham yirik o'zgarishlarga erishish mumkin. Xalqaro tajriba va standartlarni integratsiyalash orqali bankda ichki xavfsizlik, shaffoflik va ishonchlik darajasini oshirish, korrupsiyaga qarshi kurashish va jamoatchilik ishonchini qayta tiklashga erishiladi. Bu tadbirlar bankning raqobatbardoshligini kuchaytirishga va moliyaviy tizimning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Xulosa

Ushbu maqolada tijorat banklarida, xususan, Mikrokreditbank misolida ichki nazorat tizimini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini xalqaro standartlarga asoslanib joriy etishning zarurligi va afzalliklari o'rganildi. Tahlillar bank faoliyatida korrupsiyaga qarshi samarali tizim yaratish uchun mavjud ichki nazorat va audit jarayonlarini takomillashtirish muhimligini ko'rsatdi. Bankning moliyaviy operatsiyalari ustidan kuchli ichki nazorat o'rnatish orqali shaffoflik va ishonchni oshirish, shuningdek, xavflarni oldini olish imkoniyatlari yaratiladi.

ISO 37001:2016 va FATF tavsiyalarini tatbiq etish orqali Mikrokreditbankda xodimlar va mijozlar o'rtasidagi munosabatlarning shaffofligini ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini kuchaytirish mumkin. Ushbu standartlar ichki nazoratni kuchaytirish bilan birga, bankda xalqaro miqyosda tan olingan xavfsizlik va boshqaruv tamoyillariga muvofiq tizim yaratishga yordam beradi.

Maqolada aniqlanganidek, ichki audit, xodimlarning malakasini oshirish, shuningdek, risklarni aniqlash va boshqarishning samaradorligini oshirish orqali bankning umumiy moliyaviy xavfsizligini kuchaytirish va mijozlarning ishonchini oshirish mumkin. Trening va seminarlar o'tkazish orqali xodimlarning korrupsiyaga qarshi xabardorligini oshirish bankning barcha darajalarida korrupsiyaga qarshi madaniyat yaratishda muhim ahamiyatga ega.

Ushbu tadqiqot natijalari asosida Mikroreditbank uchun korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini takomillashtirish va ichki nazoratni xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Bu tavsiyalar nafaqat bank ichida barqarorlikni oshirish, balki mijozlar va investorlarga yanada shaffof va ishonchli xizmat ko'rsatish uchun zamin yaratishga qaratilgan. Shu bilan birga, bank tizimidagi shaffoflik va ishonch umumiy moliyaviy tizimning barqarorligini oshiradi va iqtisodiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Albrecht, W. S., & Albrecht, C. C. (2004). *Fraud Examination and Prevention*. South-Western College Publishing.
2. Arping, S., & Ashraf, R. (2012). Risk Management and Governance in Financial Institutions. *Journal of Banking & Finance*, 36(11), 3104-3113.
3. Basel Committee on Banking Supervision (2015). *Guidelines: Corporate Governance Principles for Banks*. Bank for International Settlements.
4. Beasley, M. S., Carcello, J. V., & Hermanson, D. R. (2005). Fraudulent Financial Reporting: Consideration of Industry Traits and Corporate Governance Mechanisms. *Accounting Horizons*, 19(4), 441-454.
5. Donaldson, T., & Preston, L. E. (1995). The Stakeholder Theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications. *Academy of Management Review*, 20(1), 65-91.
6. International Monetary Fund (IMF). (2022). *Global Financial Stability Report: Risk and Vulnerabilities in Banking*. Washington, D.C.: IMF.
7. International Organization for Standardization (ISO). (2016). *ISO 37001:2016 – Anti-Bribery Management Systems*. Geneva: ISO.
8. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.
9. Transparency International. (2023). *Global Corruption Report: Financial Transparency and Integrity in Banks*. Berlin: Transparency International.
10. <https://mkbank.uz>
11. <https://cbu.uz>